

Protestant Theological University

We moeten weer uitvinden wat Nederlanders verbindt

Versantvoort, M.C.; Putters, Kim

Published: 11/12/2021

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Versantvoort, M. C., & Putters, K. (2021, Dec 11). We moeten weer uitvinden wat Nederlanders verbindt. *Financieel Dagblad*.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

ILLUSTRATIE: MAX KISMAN VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

SAMENLEVING

We moeten weer uitvinden wat Nederlanders verbindt

Met Kerstmis in aantocht is het voor veel mensen tijd voor bezinning en verstillig. De steeds langere avonden geven ruimte voor rust en overdenking. De huidige avondsluiting van veel ontmoetingsplekken vergroot enerzijds die ruimte voor reflectie. Anderzijds beperkt de vroege sluiting ons in betekenisvolle contacten met bijvoorbeeld vrienden of familie.

Sowieso heeft de coronacrisis ons gedwongen tot bezinning op wat van waarde is in ons leven. Hoe belangrijk het is elkaar te kunnen ontmoeten en er voor elkaar te kunnen zijn. Nabijheid heeft voor velen meer betekenis gekregen. Juist deze immateriële zaken maken dat we ons onderdeel van een familie, een buurt, een school, een organisatie of een vriendengroep voelen. Dat we ons opgenomen weten in een gemeenschap.

De coronacrisis zal een blijvende invloed hebben op onze samenleving. Denk alleen al aan de gemiste sociale contacten van kinderen en de betekenis daarvan voor hun persoonsvorming. Of mensen die elkaar zijn kwijtgeraakt in discussies over maatregelen en vaccinaties. Of mensen die de gevolgen voelen van long covid of het gemis van hun overleden dierbaren.

BEZINNING

Maar in elke crisis schuilt ook een kans. Existentiële levensvragen, niet alleen over ziekte en dood, maar ook over eenzaamheid, verbondenheid, het individu en het collectief zijn meer op de voorgrond gekomen. Deze crisis kan een aanjager zijn voor bezinning op en denken over wat voor gemeenschap we willen zijn. Het roept de vraag op waar we in Nederland staan als het gaat om gemeenschapsgevoel en onderlinge verbondenheid.

Onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) naar wat Nederlanders met elkaar verbindt, laat zien dat individuele vrijheid bovenaan staat bij een grote meerderheid van de mensen. Het leven in een vrij land, waar je kunt zeggen wat

➔ **Polarisatie toont behoefte aan collectieve normen**

➔ **Er moet een gesprek op gang komen over de vrijheid van het individu versus het belang van de gemeenschap**

➔ **Dat creëert een gezamenlijk verhaal**

We zijn geneigd alle problemen in onze samenleving pragmatisch op te lossen

je vindt en mag zijn wie je bent, is wat hen bindt aan Nederland. Tegelijk maken veel Nederlanders zich er zorgen om dat opvattingen en leefwijzen in alle vrijheid steeds vaker botsen, en dat polarisatie toeneemt. Voor individuele vrijheid is er toch een minimum aan gemeenschapszin en collectiviteit nodig. De vrijheid van de een raakt immers aan die van de ander. Om conflict te voorkomen en sociaal vertrouwen te versterken zijn daarbij collectieve normen van fatsoen en rechtvaardigheid nodig.

We moeten dus op zoek naar de betekenis van het collectief en van collectieve normen in een individualiserende en seculiere samenleving. Van oudsher vormden religie en ideologie belangrijke ankerpunten voor gemeenschappelijke normen en overbrugging van verschil. Anno 2021 vindt een ruime meerderheid dat religie geen bepalende rol meer hoort te spelen in de politiek en het onderwijs. Het wordt ook steeds minder gezien als sociaal bindmiddel of moreel kompas.

Ook ideologieën waar de bredere *civil society* een centrale plaats heeft, zoals het socialisme en de christendemocratie, hebben de afgelopen decennia overtuigingskracht en draagvlak ingeleverd. Nederlanders willen vooral op basis van individuele voorkeuren besluiten nemen en erkend worden als individu. De resultante daarvan is dat we ten aanzien van het collectief, de samenleving, besluiten nemen naar bevind van zaken. Zo effectief en efficiënt mogelijk.

Wetenschapper en schrijver Hans Bouterliert duidt onze huidige samenleving als een pragmacratie: we neigen ertoe alle maatschappelijke problemen pragmatisch op te willen lossen, zonder (al te veel) externe normen. Elke oplossing lijkt goed, ongeacht de visie erachter, of het wetenschappelijk onderbouwd is of spontaan bedacht, mits ze maar werkt. Pragmatisch en sterk gestuurd door beeldvorming via (sociale) media proberen we zo groeps- en individuele verschillen te overbruggen.

Een pragmacratie kent grenzen. Wat als er geen werkbare oplossingen vindbaar

zijn voor het collectief? Waar kunnen we dan op terugvallen? Wat is het goede en wie bepaalt dat? Waar vinden we elkaar? Hoe verhoudt zich het belang van het individu tot dat van de samenleving? Wie stelt daarvoor de grenzen en op basis waarvan? De aanpak van de coronacrisis maakt de behoefte aan antwoorden op deze vragen extra zichtbaar, door een sterk dalend vertrouwen in de politiek en in de overheid bij het beantwoorden van deze vragen op samenlevingsniveau.

Een samenleving waarin individuele opvattingen voortdurend met elkaar strijden, zonder serieuze gesprekken over de basis voor collectieve oordeelsvorming, loopt het risico verder te fragmenteren en het vermogen te verliezen tot collectief gedragen oplossingen te komen. Niet alleen in de politiek, ook in de samenleving. De coronacrisis heeft laten zien dat mensen zich oprecht zorgen maken over polarisatie, maar ook dat er veel bereidheid is om te zorgen voor elkaar. Denk aan alle mantelzorgers en vrijwilligers. Er is dus wel degelijk collectieve basis, maar die moeten we aanspreken en waarderen.

Verbondenheid is niet gratis, maar vraagt van ieder individu het vermogen zich in te leven in de ander en niet meteen te oordelen of onverschillig langs elkaar heen te leven. Het vraagt om het creëren van een gezamenlijk en verbindend verhaal. Geen mooiere gelegenheid dan een kerstdiner om dit op klein gemeenschappelijk niveau te doen. En dan na het kerstreces voor de samenleving als geheel. Nederland heeft het nodig.

Kim Putters is directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Maroesjka Versantvoort is programmeur bij het SCP en bijzonder hoogleraar Arbeid en Zingeving aan de Protestantse Theologische Universiteit.